

SEPTEMBER 2023

BØRN HAR BEGRÆNSET KENDSKAB TIL DERES RETTIGHEDER

- Kun 38 pct. af børn i 6-10. klasse vurderer, at de kender noget eller meget til børns rettigheder. Samtidig kan 37 pct. af børnene ikke nævne én eneste menneskerettighed.
- Et stort mindretal af børn accepterer krænkelse af menneskerettigheder. F.eks. mener 28 pct. af drenge og 12 pct. af piger, at tortur er acceptabelt i særlige tilfælde.
- Færre børn lærer at respektere andres rettigheder i skolen. I 2019 var 70 pct. af børnene enig i, at de lærte at respektere hinandens rettigheder. I 2023 faldt denne andel til 45 pct.
- Børn med ringe kendskab til børns rettigheder modsætter sig i mindre grad grænseoverskridende adfærd, kønsdiskrimination og tortur.

KONKLUSION

Kun et mindretal af børn i 6.-10. klasse vurderer, at de har kendskab til menneskerettighederne. Derfor er der behov for yderligere fokus på undervisning i menneskerettighederne i skolen. Børn med lavt kendskab til menneskerettighederne har samtidig i højere grad problematiske syn på grænseoverskridende adfærd, kønsdiskrimination og tortur.

INDLEDNING

Børns rettigheder har siden 1990 været fastslået i FN's Konvention om Barnets Rettigheder (Børnekonventionen). Alligevel har børn generelt et lavt kendskab til børns rettigheder såvel som menneskerettighederne generelt. På denne baggrund har UNICEF Danmark og Institut for Menneskerettigheder siden 2009 spurgt børn om deres kendskab og forhold til menneskerettigheder.

Data til brug i denne undersøgelse af indhentet af analyseinstituttet Kantar Public fra maj til juni 2023 blandt 1.078 børn i 6.-10. klasse fordelt på 22 skoler. Besvarelserne er vægtet på region og er repræsentative for den udvalgte målgruppe. Se bilag 1 for yderligere om metode for undersøgelsen.

MENNESKERETTEN

Børn har menneskerettigheder som alle andre. Samtidig er børn særligt beskyttet af en række regler, der kun gælder for dem. Børns særlige rettigheder er især tydeliggjort med FN's Børnekonvention¹, som giver børn både borgerlige og politiske samt økonomisk, sociale og kulturelle rettigheder. Børnekonventionen fastslår også det grundlæggende princip om, at barnets tarv altid kommer i første række.²

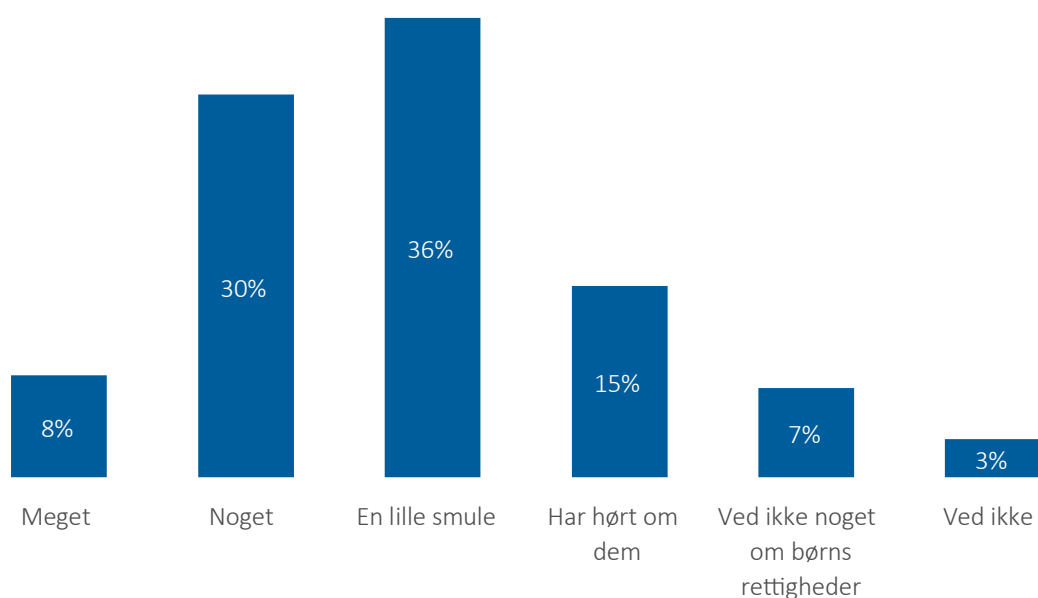
Danmark er forpligtet til at gøre konventionen almindelig kendt blandt både børn og voksne.³ Det betyder bl.a., at Danmark bør sikre, at børn kender deres rettigheder og dermed gøre børn i stand til at sige til, sige fra og gribe ind, når rettighederne bliver overtrådt. Centralt i den sammenhæng er forbuddet mod diskrimination, som er et grundlæggende princip inden for menneskeretten og følger af Børnekonventionens artikel 2. Forbuddet mod diskrimination skal sikre, at alle behandles lige, og at ingen udsættes for krænkelser på grund af bl.a. etnicitet, handicap, køn eller seksuel orientering.

Menneskeretten indeholder ligeledes et klart forbud mod vold mod børn, og staterne er efter Børnekonventionen forpligtet til at beskytte børn mod alle former for fysisk eller psykisk vold og mishandling.⁴ Tilsvarende gælder også et universelt og absolut forbud mod tortur, hvorefter ingen må underkastes tortur eller grusom, umenneskelig eller vanærende behandling eller straf.⁵ Forbuddet mod tortur af børn fremgår af Børnekonventionens artikel 37.

BEGRÆNSET KENDSKAB TIL BØRNS RETTIGHEDER

Flertallet af børn i 6.-10. klasse har et begrænset kendskab til børns rettigheder. 8 procent af børnene vurderer selv, at de ved meget om børns rettigheder, mens 30 procent vurderer, at de ved noget jf. figur 1. Selvvurderingen af kendskabet til rettighederne varierer på tværs af klassetrin. Mens 50 pct. af børnene i 10. klasse vurderer, at de ved meget eller noget om børns rettigheder, er det kun tilfældet for 27 pct. af børnene i 6. klasse.

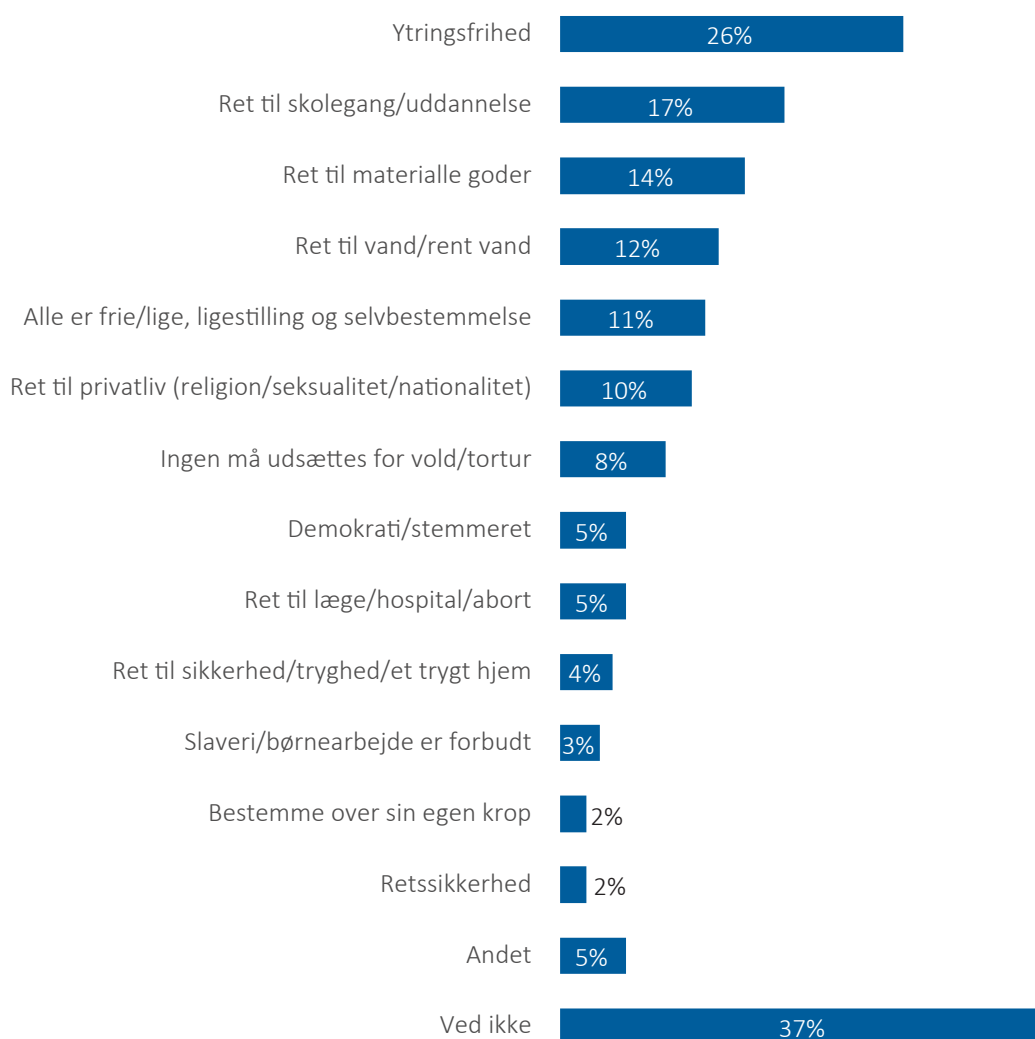
Direkte adspurgt om Børnekonventionen vurderer kun 19 pct. af børnene, at de kender den godt eller nogenlunde⁶.

FIGUR 1: VURDERING AF EGEN VIDEN OM BØRNS RETTIGHEDER.

Note: Spørgsmål: Hvor meget mener du, at du ved om børns rettigheder? 1.078 besvarelser. Da dette spørgsmål kan fortolkes bredt, er det ikke nødvendigvis sikkert, at det alene er menneskerettigheder børnene har tænkt på, når de har vurderet deres kendskab til deres rettigheder.

Børnene er blevet bedt om at nævne hvilke menneskerettigheder, de kender. Blandt de mest udbredte besvarelser er ytringsfrihed (26 pct. af besvarelserne) samt ret til skolegang og uddannelse (17 pct. af besvarelserne) jf. figur 2. En stor andel af børnene kan dog ikke nævne nogen menneskerettigheder. I 2023 var dette tilfældet for 37 pct. af børnene, hvilket er et fald fra 48 pct. i 2017, da spørgsmålet optrådte første gang i spørgeskemaundersøgelsen⁷.

FIGUR 2: MENNESKERETTIGHEDER SOM DE KAN KOMME I TANKE OM.

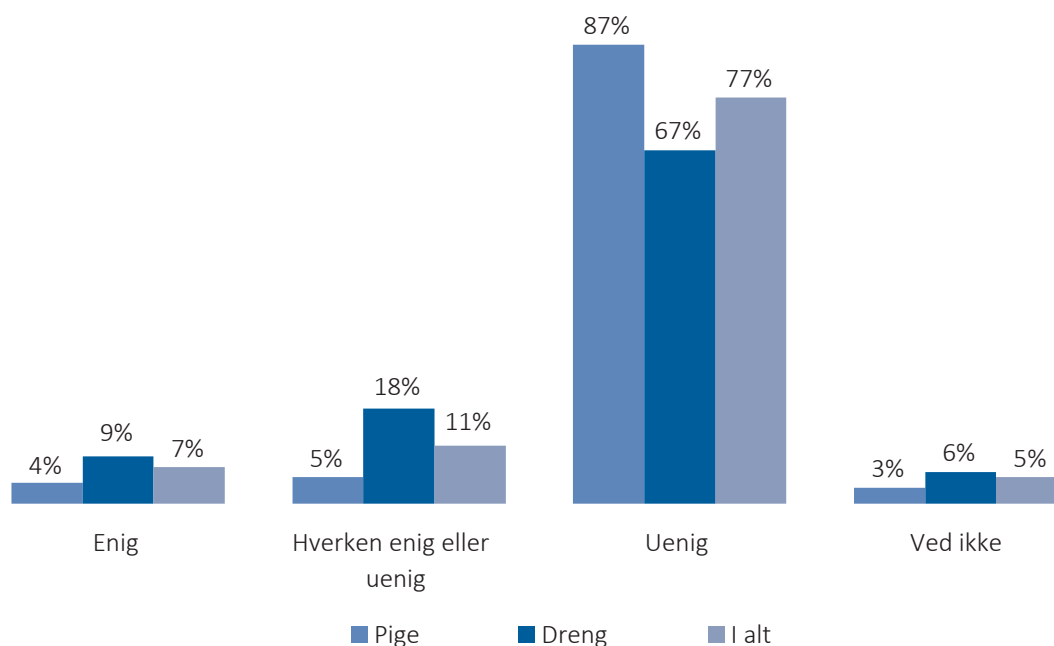
Note: Gruppering foretaget af Kantar Public baseret på fritekstbesvarelser. Spørgsmål: Hvilke menneskerettigheder kan du komme i tanke om? 1.078 besvarelser.

BØRNS HOLDNINGER TIL OVERTRÆDELSER AF MENNESKERETTIGHEDERNE

På trods af at revselsesretten blev afskaffet i 1997, er vold mod børn fortsat udbredt. En rapport fra Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE) fra 2021 viser, at 17 pct. af unge har været udsat for fysisk vold inden for det seneste år. I de formentligt mere alvorlige tilfælde, hvor myndighederne får kendskab til, at barnet er udsat for vold, tegner der sig et kønnet mønster, idet drenge er mere udsatte for vold end piger.⁸

77 pct. af de adspurgte børn er uenige i udsagnet ”jeg synes det er i orden, at forældre straffer deres børn fysisk”, 7 pct. er enige i udsagnet, mens 11 pct. hverken er enige eller uenige jf. figur 3. Accepten af fysisk afstraffelse af børn er højere blandt drenge, hvor 9 pct. er enige i udsagnet og 18 pct. hverken enige eller uenige. For pigerne er det hhv. 4 og 5 pct.

FIGUR 3: ANDELE DER SYNES DET ER I ORDEN, AT FORÆLDRE STRAFFER DERES BØRN FYSISK, F.EKS. VED AT RUSKE SIT BARN ELLER GIVE EN LUSSING

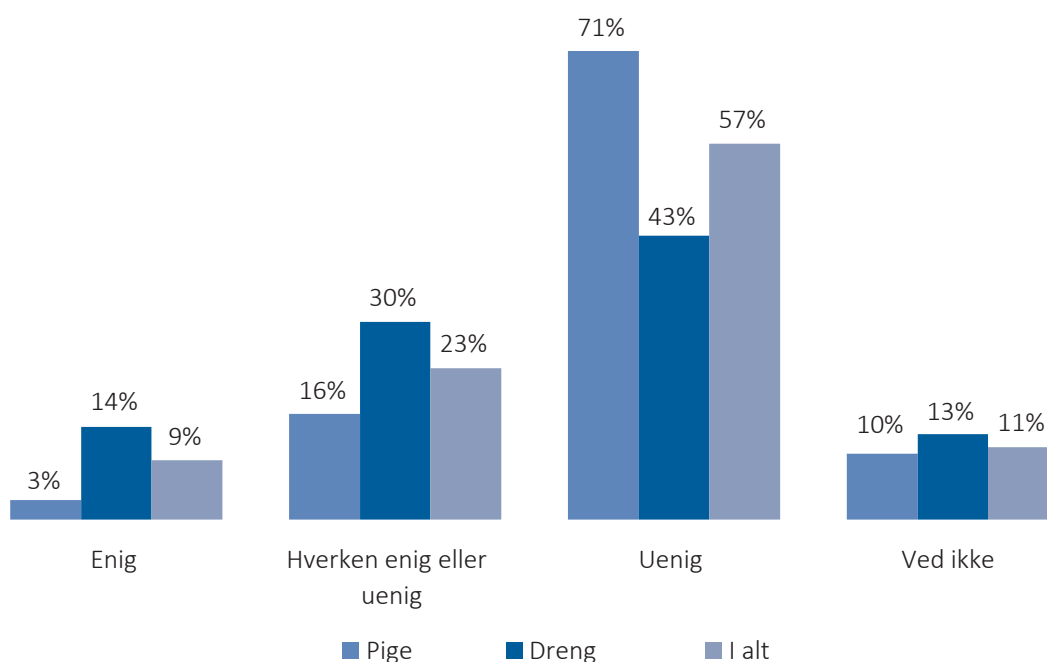

Note: Køns kategorien ”andet” er taget ud. Spørgsmål: Hvor enig eller uenig er du i følgende... Jeg synes det er i orden, at forældre straffer deres børn fysisk, f.eks. Ved at ruske sit barn eller give en lussing. 1.078 besvarelser.

Tidligere undersøgelser har vist, at børn i udbredt grad har en opfattelse af, at man selv bærer ansvaret for krænkelser. En undersøgelse foretaget af ADD-projektet, Red Barnet, Børns Vilkår og Center for Digital Pædagogik fra 2023 viser, at 44 pct. af børn i 6.-9. klasse mener, at det er børns eget ansvar, at de ikke oplever noget ubehageligt på internettet (talt grimt til, få delt intime billeder el. lign).⁹ Ligeledes viser en undersøgelse foretaget af Rambøll for Red Barnet i 2021, at 17 pct. af børn og unge, som har oplevet digitale krænkelser, giver dem selv skylden.¹⁰

I undersøgelsen træder kønsforskellen tydeligt frem, når børnene bliver bedt om at forholde sig til udsagnet "Børn og unge er selv skyld i, at andre overskrider deres grænser, hvis de er anderledes end flertallet, f.eks. pga. udseende eller væremåde". Mens 3 pct. af pigerne er enige i udsagnet, er dette tilfældet for 14 pct. af drengene jf. figur 4. Under halvdelen af drengene (43 pct.) er uenige i udsagnet.

FIGUR 4: ANDELE DER SYNES, AT BØRN OG UNGE SELV ER SKYLD I, AT ANDRE OVERSKRIDER DERES GRÆNSER, HVIS DE ER ANDERLEDES END FLERTALLET

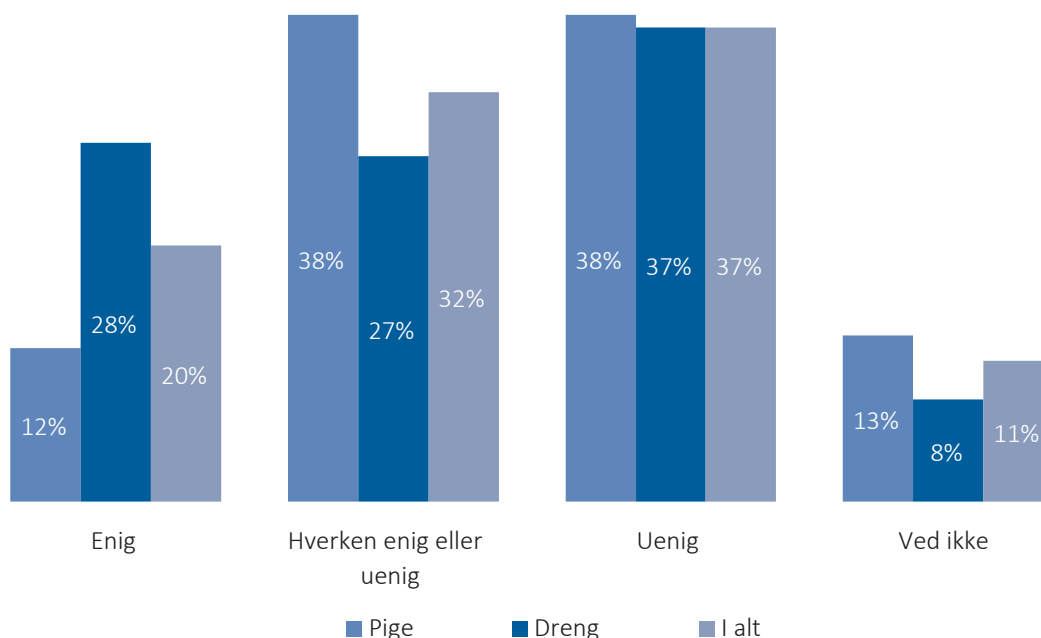

Note: Spørgsmål: Hvor enig eller uenig er du i følgende... Børn og unge er selv skyld i at andre overskrider deres grænser, hvis de er anderledes end flertallet, f.eks. pga. udseende eller væremåde. 1.078 besvarelser.

En undersøgelse foretaget af DIGNITY, Dansk Institut Mod Tortur, i 2020 viste, at 13 pct. af danskerne mener, at tortur godt må bruges i enkelte tilfælde (0,5% mener, at tortur generelt bør være tilladt)¹¹. Accepten af tortur er derfor større blandt børn end i befolkningen generelt.

Over dobbelt så mange drenge som piger er enige i udsagnet ”jeg synes det er i orden, at politiet bruger tortur i særlige tilfælde”. Her svarer 28 pct. af drengene, at de er enige mod 12 pct. af pigerne jf. figur 5. Accepten af tortur i særlige tilfælde mindskes dog over alderen. Mens 27 pct. af børnene i 6. klasse er enige i udsagnet, er dette tal faldet til 8 pct. blandt børnene i 10. klasse.

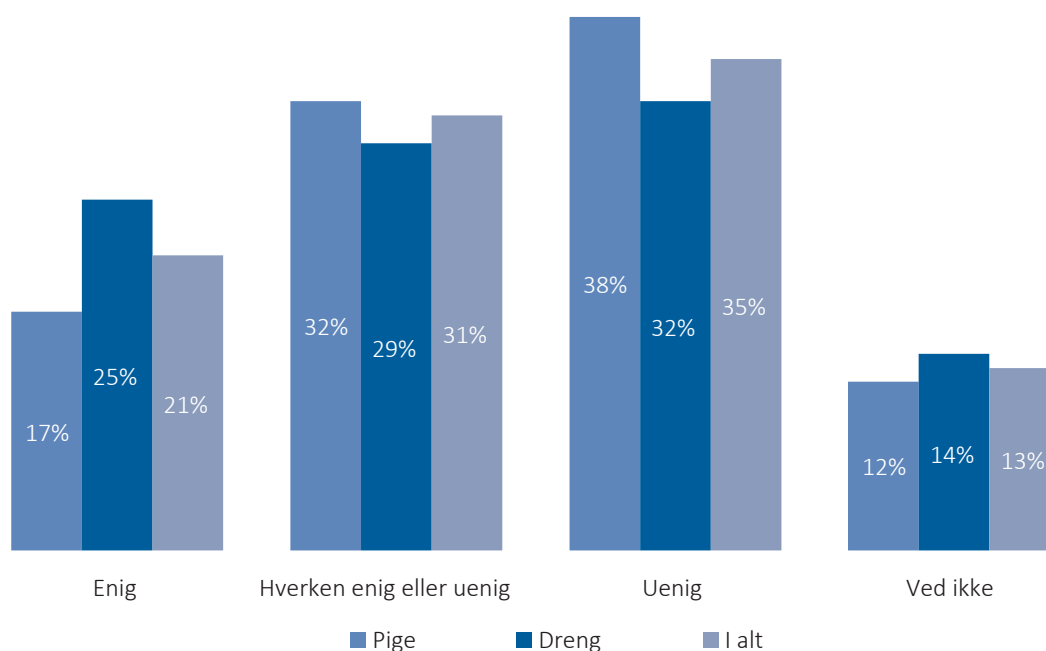
FIGUR 5: ANDELE DER SYNES, AT DET ER I ORDEN, AT POLITIET BRUGER TORTUR I SÆRLIGE TILFÆLDE

Note: Køns kategorien "andet" er taget ud. Spørgsmål: Hvor enig eller uenig er du i følgende... Jeg synes det er i orden, at politiet bruger tortur i særlige tilfælde. 1.078 besvarelser.

Ligeledes ses en kønsforskel, når børnene bliver spurgt ind til, om de synes, at det er i orden, hvis arbejdsgivere foretrækker kvindelige ansatte frem for mandlige f.eks. som pædagoger, jordemødre eller sekretærer. 25 pct. af drengene er enige i, at en sådan form for kønsdiskrimination ifm. ansættelse er i orden, mens 17 pct. af pigerne er enige heri jf. figur 6. Dertil er det bemærkelsesværdigt, at kun lige over en tredjedel af den samlede gruppe af børn er uenige i udsagnet.

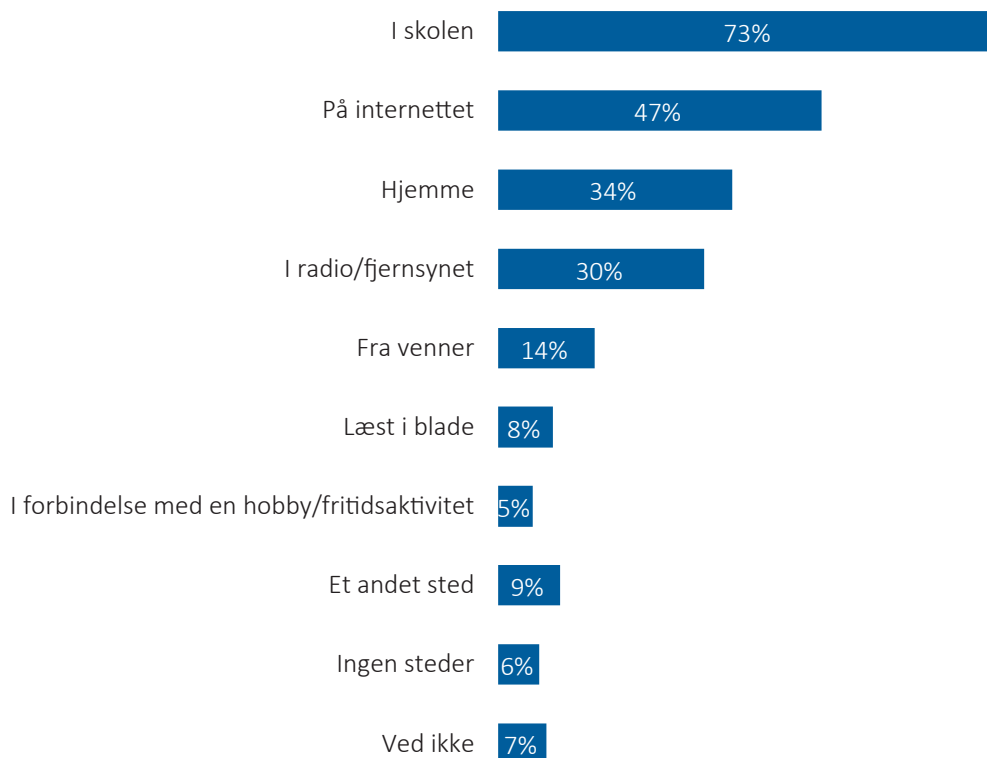
FIGUR 6: ANDELE DER SYNES, AT KØNSDISKRIMINATION I ANSÆTTELSES-SITUATIONER ER I ORDEN

Note: Køns kategorien "andet" er taget ud. Spørgsmål: Hvor enig eller uenig er du i følgende... Jeg synes det er i orden, hvis arbejdsgivere foretrækker kvindelige ansatte frem for mandlige, f.eks. som pædagoger, jordemødre eller sekretærer. 1.078 besvarelser.

FÆRRE BØRN LÆRER AT RESPEKTERE HINANDENS RETTIGHEDER I SKOLEN

Børn hører oftest om børns rettigheder i skolen (73 pct.) og på internettet (47 pct.) jf. figur 7. Færre børn hører i dag om børns rettigheder fra radio og tv sammenlignet med tidligere (fra 48 pct. i 2014 til 30 pct. i 2023), mens tiltagende flere lærer om dem via internettet (fra 35 pct. i 2014 til 47 pct. i 2023).

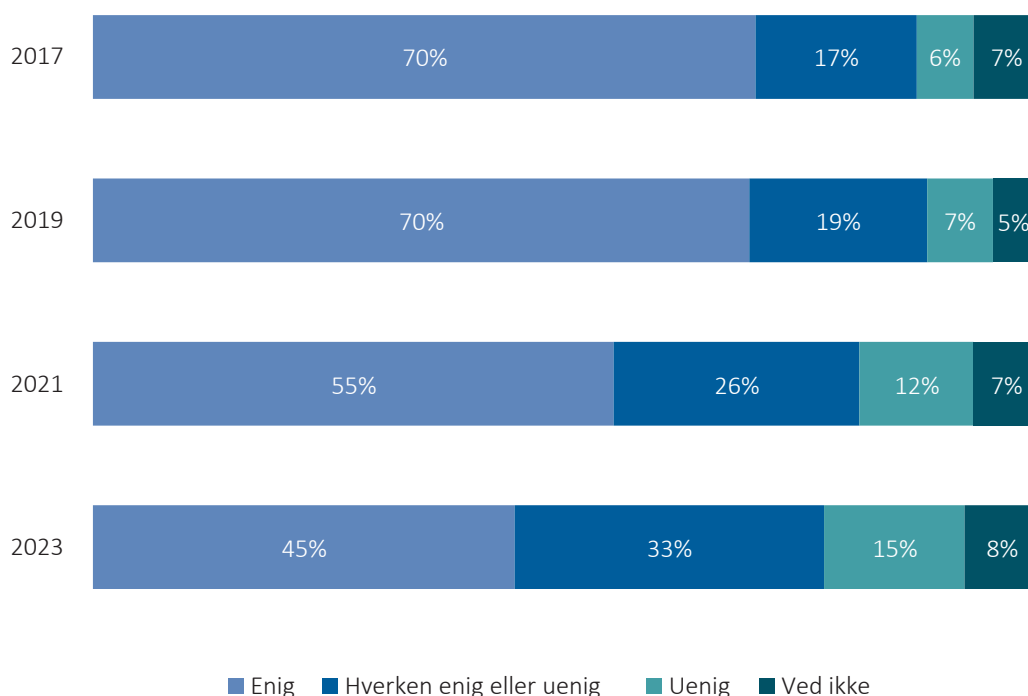
FIGUR 7: HVOR BØRN HAR HØRT OM BØRNS RETTIGHEDER.

Note: Spørgsmål: Hvor har du hørt om børns rettigheder? 1.078 besvarelser.

Selvom størstedelen af børnene hører om børns rettigheder i skolen, er det under halvdelen (45 pct.), der lærer at respektere hinandens rettigheder i skolen.

Andelen af børn, der oplever, at de lærer at respektere andres rettigheder i skolen er faldet markant fra 70 pct. i 2017 og 2019 til 45 pct. i 2023 jf. figur 8. Det er på trods af, at det fremgår af folkeskolens Fælles Mål, at formålet med undervisning i faget samfundsfag er, at "Eleverne skal forholde sig til demokratiske grundværdier og spilleregler med henblik på deres egen deltagelse i samfundet."

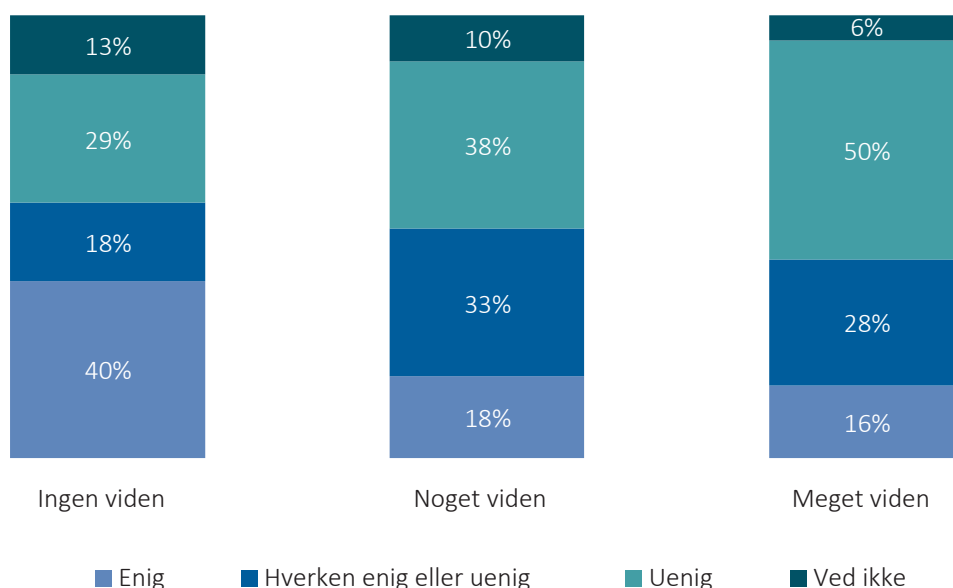
FIGUR 8: UDVIKLING I ANDELE DER ANGIVER, AT DE LÆRER AT RESPEKTERE HINANDENS RETTIGHEDER I SKOLEN

Note: Spørgsmål: Hvor enig eller uenig er du i følgende... I skolen lærer vi at respektere hinandens rettigheder, f.eks. Retten til at blive hørt eller retten til at blive diskrimineret.

BØRN MED BEGRÆNSET VIDEN OM MENNESKERETTIGHEDER MODSÆTTER SIG I LAVERE GRAD MENNESKERETTIGHEDSOVERTRÆDELSE

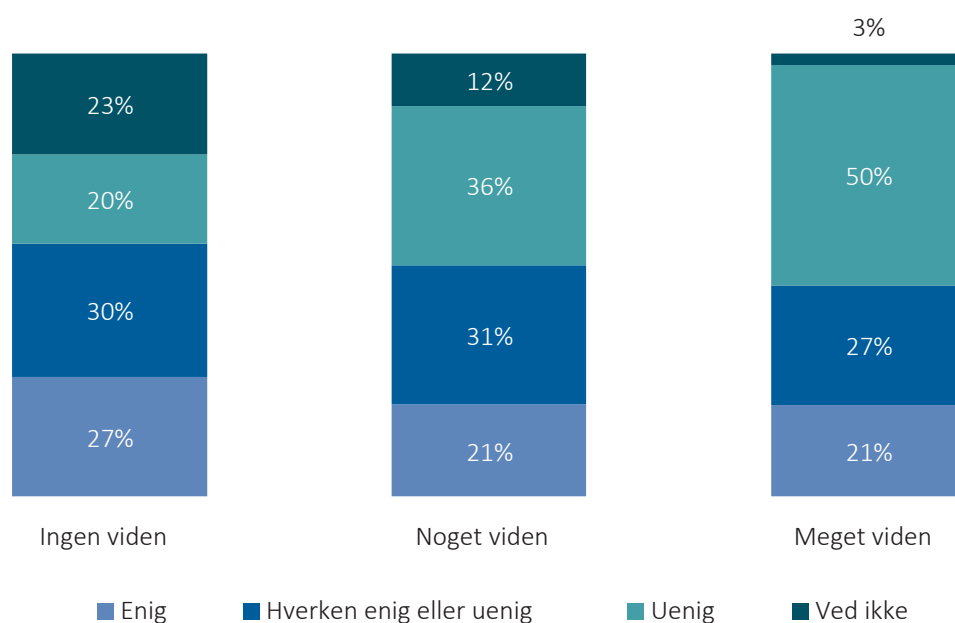
Børn med begrænset kendskab til børns rettigheder tolerer i højere grad politiets brug af tortur. Undersøgelsen viser, at 40 pct. af børnene, der ingen viden har om børns rettigheder, er enige i, at politiet må bruge tortur i særlige tilfælde jf. figur 9. Til sammenligning er kun 16 pct. af børnene, der har meget viden om børns rettigheder, enige i udsagnet. Samme billede tegner sig, når man betragter forskelle i andelen, der er uenige i udsagnet, da kun 29 pct. af børnene, der ingen viden har om børns rettigheder er uenige, mens 50 pct. af børnene med meget viden er uenige.

FIGUR 9: KENDSKAB TIL BØRNS RETTIGHEDER OG HOLDNING TIL OM POLITIET MÅ BRUGE TORTUR I SÆRLIGE TILFÆLDE

Note: Spørgsmål: Hvor meget mener du, at du ved om børns rettigheder? & Hvor enig eller uenig er du i følgende... Jeg synes det er i orden, at politiet bruger tortur i særlige tilfælde. 1.044 besvarelser.

I tråd hermed mener 27 pct. af de adspurgte børn, der ingen viden har om børns rettigheder, at det er i orden, hvis arbejdsgivere foretrækker kvindelige ansatte frem for mandlige, mens det gælder en lavere andel af børnene med meget viden (21 pct. er enige i udsagnet) jf. figur 10. Forskellen er dog kun signifikant, når man betragter forskellen i andelen, der er uenige i udsagnet. Her gælder det, at 20 pct. af børnene uden viden om børns rettigheder er uenige sammenlignet med 50 pct. af børnene med meget viden.

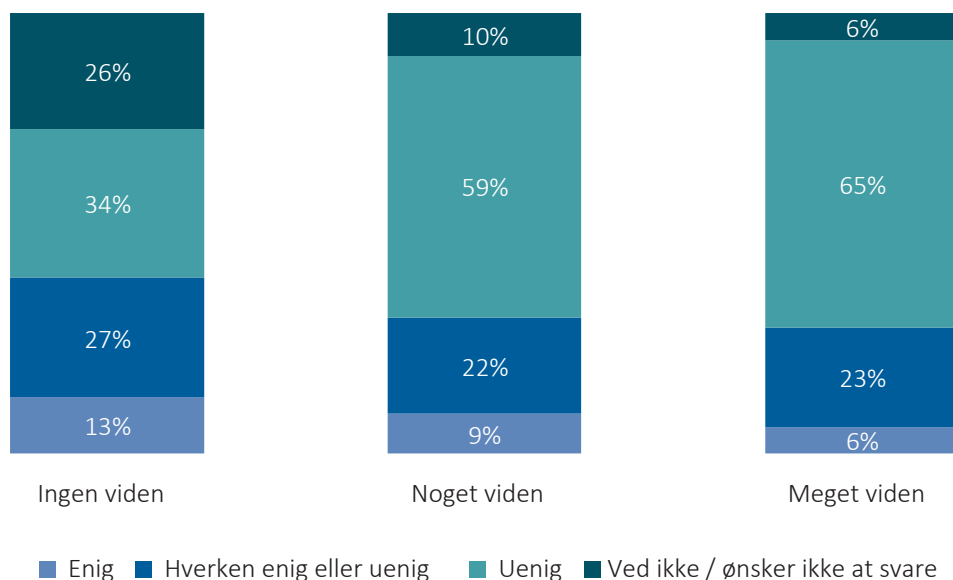
FIGUR 10: VIDEN OM BØRNS RETTIGHEDER OG HOLDNING TIL OM KØNS-DISKRIMINATION I ANSÆTTELSESSITUATIONER ER I ORDEN

Note: Spørgsmål: Hvor meget mener du, at du ved om børns rettigheder? & Hvor enig eller uenig er du i følgende... Jeg synes det er i orden, hvis arbejdsgivere foretrækker kvindelige ansatte frem for mandlige, f.eks. som pædagoger, jordemødre eller sekretærer. 1.044 besvarelser.

Når børnene bliver spurgt ind til, om børn og unge selv er skyld i at få overskredet deres grænser, svarer 13 pct. af børnene, der ingen viden har om børns rettigheder, at de er enige i udsagnet jf. figur 11. Til sammenligning er 6 pct. af børnene med meget viden om børns rettigheder enige. Forskellen er dog ikke statistisk signifikant. Det er den til gengæld, når man sammenligner andelen af børnene med hhv. meget og ingen viden, der er direkte uenige i udsagnet. Her gælder det, at 34 pct. af børnene, der ingen viden har om børns rettigheder, er uenige i udsagnet, mens 65 pct. af børnene med meget viden er uenige.

FIGUR 11: VIDEN OM BØRNS RETTIGHEDER OG HOLDNING TIL OFRES EGEN SKYLD I OPLEVELSER MED GRÆNSEOVERSKRIDENDE ADFÆRD

Note: Spørgsmål: Hvor meget mener du, at du ved om børns rettigheder? & hvor enig eller uenig er du i følgende... Børn og unge er selv skyld i at andre overskrider deres grænser, hvis de er anderledes end flertallet, f.eks. pga. udseende eller væremåde. 1.044 besvarelser.

Resultaterne tegner dermed et overordnet billede af, at børn med begrænset kendskab til børns rettigheder i lavere grad modsætter sig menneskerettighedskrænkelser, herunder grænseoverskridende adfærd, tortur og kønsdiskrimination.

NOTER

- 1 FN's konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder (Børnekonventionen)
- 2 Børnekonventionen, artikel 3
- 3 Børnekonventionen, artikel 42
- 4 Børnekonvention, artikel 19
- 5 Bl.a. Den Europæiske Menneskerettighedskonventionens, artikel 5 og FN's Konvention mod Tortur og anden Grusom, Umenneskelig eller Nedværdigende Behandling eller Straf af 10. december 1984
- 6 Se bilag
- 7 Se bilag
- 8 Fysisk vold og seksuelle overgreb mod børn, Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE), 2021, link: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/fysisk-vold-og-seksuelle-overgreb-mod-boern-bxqe7qyk/>
- 9 'Børns digitale liv', ADD-projektet, Børns Vilkår, Center for Digital Pædagogik og Red Barnet, 2023, link: <https://algoritmer.org/boerns-digitale-liv/>
- 10 'Børn og unges oplevelser med digitale krænkelser', Rambøll, 2021. Link: <https://redbarnet.dk/media/7983/sletdet-boern-og-unges-oplevelser-med-digitale-kraenkelser-rapport.pdf>
- 11 'Torturmåling: Hver syvende dansker mener, at tortur i enkelte tilfælde er i orden', Politiken 1. august 2020. Link: <https://politiken.dk/debat/art7864294/Hver-syvende-dansker-mener-at-tortur-i-enkelte-tilf%C3%A6lde-er-i-orden>
BEK nr 1217 af 19/08/2020, (Bekendtgørelse om formål, kompetencemål, færdigheds- og vidensområder og opmærksomhedspunkter for folkeskolens fag og emner (Fælles Mål))

BILAG 1: METODE

Baggrund for undersøgelsen

Kantar Public har for UNICEF Danmark og Institut for Menneskerettigheder gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt skolebørn i 6.–10. klasse. Undersøgelsen har fokuseret på børnenes viden om menneskerettigheder og Børnekonventionen, og hvor de kender dem fra samt deres holdning til menneskerettigheder.

Undersøgelsen er en opfølgning på en undersøgelse, der blev lavet i hele Norden i 2009-2010. I 2014 blev undersøgelsen lavet i Danmark og Grønland, og i 2017, 2019, 2021 blev den kun lavet i Danmark. I 2023 er undersøgelsen kun lavet i Danmark.

Formålet med undersøgelsen er:

- At klarlægge skolebørn i 6.–10. klasses viden om FN's Børnekonventionen
- At undersøge børns holdninger til menneskerettigheder
- At undersøge hvor børn kender deres rettigheder fra

Dataindsamling:

Dataindsamling er gennemført ved at rekruttere lærere fra hele Danmark via Kantar Publics internetpanel. Lærerne har fået tilsendt elektroniske spørgeskemaer, som eleverne har udfyldt i klassen i skoletiden.

Indsamlingsperioden løb fra maj til juni 2023.

Målgruppen for undersøgelsen var elever fra 6.-10. klasse der blev interviewet. Der har deltaget i alt 1.078 elever fra 22 skoler i undersøgelsen.

Anvendt metode:

Analysen er baseret på deskriptiv statistik. Deskriptiv analyse beskriver og opsummerer data, men siger ikke noget om kausale sammenhænge. Når vi tolker på forskelle på tværs af parametre i analysen, er det baseret på test af signifikans med et 5%-signifikansniveau. Ved signifikanstest har vi taget højde for, at data er vægtet. Det har ikke været muligt at teste for signifikans hen over årene.

Spørgeramme:

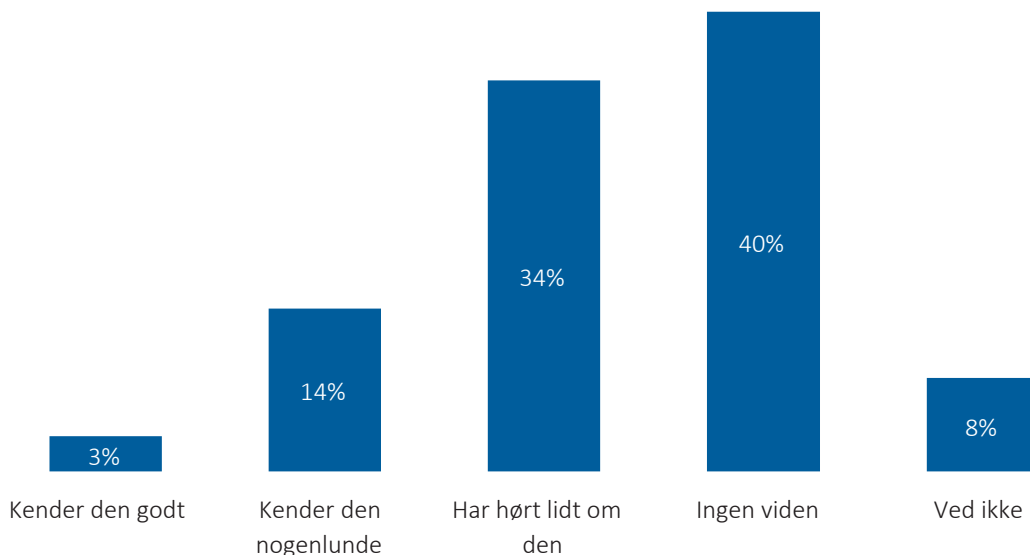
Undersøgelsen er en gentaget undersøgelse, hvorfor en del af spørgsmålene har bibeholdt deres formulering, så de kan sammenlignes over tid. En del af spørgsmålene kan forstås bredt, hvilket det selvfølgelig er vigtigt at holde sig for øje i forbindelse med fortolkning.

Enhver offentliggørelse af resultater, der stammer fra denne undersøgelse, skal være anført følgende kildeangivelse.

© Kantar Public for Institut for Menneskerettigheder og UNICEF Danmark.

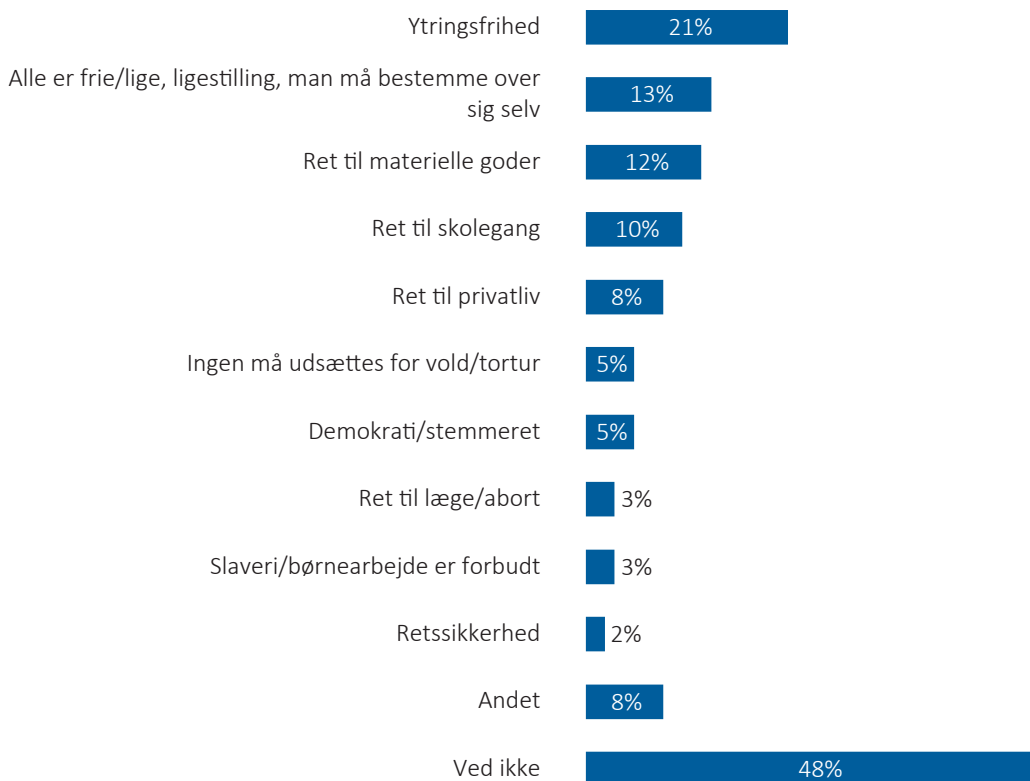
BILAG 2: FIGURER

FIGUR 12: VURDERING AF EGEN VIDEN OM BØRNEKONVENTIONEN.

Note: Spørgsmål: Hvor meget ved du om FN's børnekonvention? 1.078 besvarelser.

FIGUR 13: MENNESKERETTIGHEDER SOM DE KAN KOMME I TANKE OM. 2017.

Note: Spørgsmål: Hvilke menneskerettigheder kan du komme i tanke om? Spørgsmål fra 2017.